

Küsimusleht nr. 47.

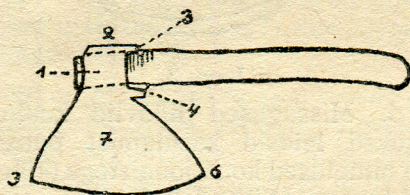
Puutöö III

Uldiselt tähele panna!

Iga küsimuse puhul jälgige hoolikalt, kuidas oli olukord varem, kuidas on nüüd. Kõik teadaolevad muudatused registreerige, samuti nende toimumise aeg ja muudatuste põhjused ning algatajad, kui neid mäletatakse. Kasutage kõigi esemete, toimingute jms. märkimiseks tingimata kohapealseid rahvalikke nimetusi, neid lainejoonega all akriipsutades. Teadaolevad meistrid nimetage vastavalt küsimuste puhul võimaluse korral nimeliselt muude lähemate andmetega nende kohta (kus ameti õppinud, maa suurus jne.).

Puutööriistadest.

1. Missuguseid eritüüpi kirveid tunti — näit. puu raiumiseks, lõhkumiseks ja vestmiseks? Nende joonised ja nimetused. Andke kohapealsed kirve osade nimetused joon. 1 numbrite järgi.

Joon. 1.

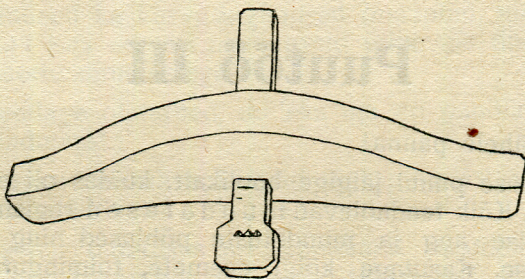
2. Missugune oli puutöödel kasutatav nuga? Selle joonis ja nimetus.

3. Saed. Missugused saed olid tavalised igas talus ja millal tulid nad tarvitusele (raamsaed, vukksaed, kahemehe-saed jne.)? Kas ja missuguseid saagisid valmistasid külasepad? Saehammaste teritamine ja murdmine (räsamine) ja selle vahendeid? Kas mäletatakse rändavaid saeteritajaid? Kes need olid?

4. Missuguseid eriotstarbelisi väikesaagisid tunti (uurdesaed, põõnasaed, puss-saed jne.)? Nende joonised ja mõõdud, nimetused ning tarvitamise kirjeldus. Kas mäletatakse veel nende riistade tarvituseletulekut või kadumise aega?

5. Kas teil oli tavaline joon. 2 või 3 kujutatud uurdesaag või esines veel mõni teistsugune? Kas nende kasutamise otstarbes oli erinevusi?

6. Kas mäletatakse veel suure lauasaie kasutamist käsitsi laudade saagimiseks? Kes olid tavaliselt temaga saagijaiks — kas kohapealsed elanikud või rändavad selle ala spetsialistid? Kes viima-

Joon. 2.

sed olid ja mis tingimustel töötasid? Teie nurga esimesed saeveskid ja saekaatriid ning nende omanikud? Nende tekkimise aeg?

Joon. 3.

7. Hõõvlid. Missugused hõõvlid kuulusid talu tavalisse varustusse, missugused leidsid kasutamist puuseppade ja tiserite poolt? Kõigi nende nimetused koos joonistega (külgvaates ja ristlõikes) ja kasutamise kirjeldusega. Millised hõõvlid on vanemad ja millised hiljem (millal?) tarvitusele tulnud? Mis tähendab sõna *lūke* (*lūkkepakk*)?

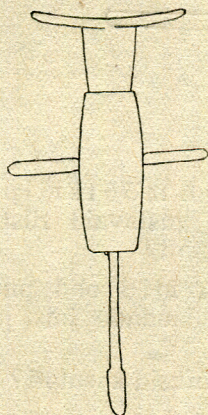
8. Mis puust tehti hõõvlpakud, kust saadi hõõvlirauad? Kuidas kinnitati hõõveldamisel hõõveldatav ese, milline oli selleks kasutatav tööpink?

9. Missuguseid muid riistu ja töövõtteid kasutati varem puuosade ja laudade silumisel hõõvliste asemel ja mis ajani?

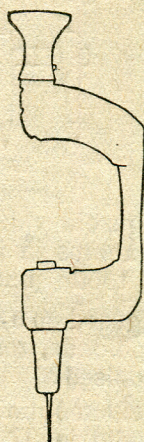
10. Vanemate puurimisvahendite ja nende osade nimetused (joon. 4-7). Mis otstarbeks neist igäht kasutati? Missugused neist pidid leiduma igas korralikus talus, missugused esinesid erimeistritel?

11. Kas leidus ainult teatud kindlaks otstarbeks (näit. reejalas-tesse, rattarummudesse, piibuvarde jm. aukude laskmiseks) kasutatavaid riistu ja kuidas neid nimetati?

12. Kuidas toimus rattarummusse augu puurimine vanal puu-vankril, hilisemal rautatud vankril? Kas see oli sepa või puusepa ülesandeks?

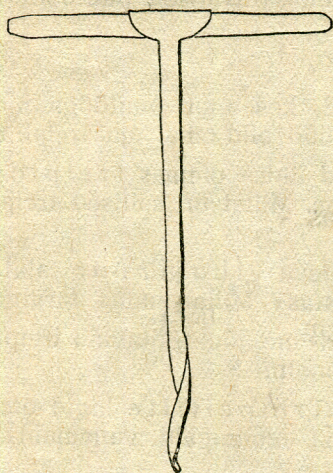

Joon. 4.

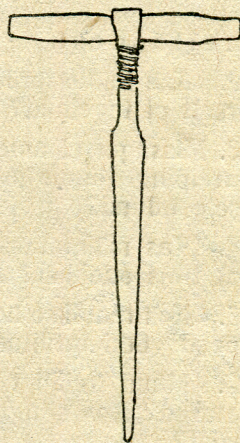

Joon. 5.

13. Millal tulid tarvitusele vabrikupuurid ja -puuripääd? Mis poolest need erinesid vanadest sepa tehtud puuridest?

Joon. 6.

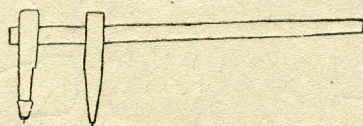

Joon. 7.

14. Kuivõrd ja mis otstarbeks kasutati aukude tegemisel muid vahendeid — põletamist tulise oraga jms.?

15. Eri peitlitüübid, nende nimetused ja kasutamine.

16. Missuguste tööde juures kasutati sirkli? Sirkli kirjeldus ja osade nimetused. Kas teie pool on tuntud ka joon 8. kujutatud sirkel? Milleks seda kasutati? Muid ringitõmbamise vahendeid? Kas osati joonistada ka piklikku ringi (ovaali)? Kuidas?

Joon. 8.

17. Missuguseid vahendeid kasutati mõõtkriipsude tõmbamiseks puule (nimetus ja joonis)? Kas vastavaid riistu oli mitmesuguseid ja mis tööde juures neid kasutati?

18. Missugused mudelid ja vormid olid puutööde juures kasutusel (rattapöidade, rangipuude, nõulaudade jms. jaoks)? Nende nimetused ja joonised?

19. Milliseid mõõtmisviise ja mõõtusid kasutati? Nurgamõõdud (vinklid, miiuvinklid jne.)?

20. Missugused olid painepakud lookade, reejalaste, vitspöidade jne. painutamiseks? Nende nimetused? Millist puud eelistati nende valmistamisel ja miks? Kirjeldage lähemalt painutuse käiku. Kas tuntakse jalase painutamist ümber rehetoa tala? Millal ja miks see komme kadus?

21. Kus hoiti tööriistu ja kus toimus tavaliselt puutööde tegemine?

Treitöödest.

22. Kas leidis erilisi treialeid, kes muu puutööga nimetamisväärselt ei tegelnud? Missugused tööd olid omal ajal treiali teha?

23. Missugustel ametimeestel olid üldse olemas treipingid? Tooge treipingi joonis ja osade nimetus. Millal on sellised treipingid tarvitusele tulnud?

24. Kas mäletatakse veel laes oleva vibu ja nõõri abil ringi veetavat treiseadeldist? Kes seda kasutas? Millal kadus tarvitusele?

25. Kas tuntakse hobuse-, mootori- jne. jõul töötavaid treipinke? Millal need võeti tarvitusele ja kelle poolt?

26. Muud treiali tööriistad? Treipeitlite liigid otstarve ja nimetused? Kas siingi võib eristada mõningaid vanemaid riistu hilisemaist?

27. Andke üksikasjalik kirjeldus vokitegemisest, alates puumaterjali muretsemisest ja kuivatamisest kuni voki lõpliku kokkupanekuni ja müümiseni. Püüdke anda seejuures võimalikult kõik kohapealsed vajalike tööriistade ja töövõtete ning vokiosade nimetused. Missuguste vahenditega toimus vokikruvi lõikamine? Kas voki olid teie ümbruses tellimisetööks või laadakaubaks? Andmed mõne tun-

tud vokimestri kohta? Jne. Registreerige kõik muudatused sel tööalal, mida veel mäletatakse.

Mitmesugust.

28. Kes tegi omal ajal riide- ja viljakirstud? Kirjeldage lähemalt töö käiku ja selle juures kasutatavaid tööriistu. Kirstu osade nimetused? Kirstu hind? Millal lõppes kirstutegemine?

29. Kas mäletatakse veel surnukirste, mis tänapäevasesest erinevad? Kirjeldage selliste kirstude valmistamisest lähemalt.

30. Millal algas tislertööde (mööbel, aknad, uksed jne.) tegemine maal talude tarbeks? Kes olid esimesed peenemad puusepad (Lähemad andmed — nimi jne.) ja kus nad tööd õppisid?

31. Missugused olid vanemad mööbliesemed, mida maatislertid tegid, ja mis ajal nad olid moes? Kuidas toimus nende eest maksmine (rahas, natuuras)?

32. Millal algas teie pool linamasinat kasutamine ja kas leidis nende jaoks spetsiaalseid meistreid (kes)? Kuidas nad turustasid oma tooteid? Milliseid erilisi tööriistu (näit. hõõvleid) kasutati linamasinat valmistamisel?

33. Kas reed ja vankrid (rattad) valmistati omal ajal kodus, või oli nende tegemine eriliste meistrite hoolet? Millal algas nende ulatuslikum ostmine? Kust ja kellelt sai teie nurga rahvas tähendatud veoriistad? Millal tulid tarvitusele kergemad sõiduvankrid, missugused ja kes hakkas neid esimesena tegema?

34. Kas leidis erilisi piibumeistreid, kes tegelesid peamiselt selle tööalaga? Nimetage teadaolevad nimeliselt. Millal ja miks see töö suuremas ulatuses lõppes? Kirjeldage piibu valmistamist ja selleks vajalikke tööriistu?

35. Kas teie pool on kasutatud männipeergudest korve? Mis otstarbeks? Nimetage korvide eriliigid. Korvide valmistajad ja valmistamise käigu ning töövahendite kirjeldus. Kas varem kasutati selliseid korve rohkem? Kui jah, siis millal ja miks hakkasid kaduma?

36. Tooge samad andmed juur- ja vitskorvide ning nende valmistamise kohta.

37. Millal algas katuselaastude ehk pilbaste kiskumine? Kes olid sel alal esimesed tegutsejad? Mis muudatusi on toimunud sel tööalal, ja millal?

38. Missuguseid puuseoseid teie pool tunti varem, tuntakse nüüd? Nende nimetused? Missugused tappimisviisid olid tuntud? Kõigi joonised ja nimetused.

39. Kas põletis — või lõikekirjadega ilustatud puunõud tehti talus või osteti? Kes valmistas neid talus (peremees, sulane, karjane)?

40. Kui selliseid ilustatud esemeid osteti, siis kas lähedusest mõnelt meistrit (kellelt) või laadalt (missuguselt)? Kes olid laadal nende müüjad?

41. Kas on teada kuidas loodi ja saadi puunõude kirjamisel mustrid?

42. Kas mustritel oli oma tähendus? Missugune? Miks näit. lõigati õllekannu kõrva ratas, miks hobupea? Miks lõigati õllekannu kaanele uss? Jne.

43. Kuidas hindas rahvas mitmesuguseid puuliike ja mis-suguseid omadusi ühel või teisel arvati olevat? Kas sama liiki puude juures olid olulised ka kasvutingimused (maapind, metsas või lagedal kasvanud jne.)? Kas eristati üksuguseid erinevais tingimustes kasva-nud puid omaette nimetustega?

44. Loendage otstarbed, milleks iga eri puuliiki kasutati, sõltu-valt selle omadustest.

45. Missuguseid rahvapäraseid töökspidamisi ja kombeid tun-takse seoses puutöödega?

46. Kas teie ümbruses on koondunud puutöömeistreid mõnda alevikku ja kas mäletatakse veel selle tekkimist? Missugused muud käsitöölised elavad alevikus?

47. Mida muud huvitavat ja olulist on puutööde alal märkida, mida eelnevais küsimustes pole puudutatud?

